

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE**

Rezumatul tezei de doctorat

**SACRUL ÎN CREAȚIA ROMÂNEASCĂ DE
OPERĂ ȘI ORATORIU.**

**VIZIUNE INTERDISCIPLINARĂ ASUPRA LUCRĂRILOR:
„ÎN VREMEA ACEEA...” DE PR. ION POPESCU RUNCU,
„CONSTANTIN BRÂNCOVEANU” DE SABIN DRAGOI
ȘI „MESTERUL MANOLE” DE SIGISMUND TODUȚĂ.**

**Conducător de doctorat
Pr. prof. univ. dr. Domin ADAM**

**Doctorand
Diac. Florin-Adrian MĂRGINEAN**

ALBA IULIA

2023

CUPRINSUL REZUMATULUI TEZEI DE DOCTORAT

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT.....	3
CUVINTE CHEIE.....	5
INTRODUCERE.....	5
PREZENTAREA SINTETICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT.....	9
CONCLUZII.....	15
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	16

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

ARGUMENT	Error! Bookmark not defined.
INTRODUCERE - MUZICA - ELEMENT MIJLOCITOR ÎN DIALOGUL OMULUI CU DUMNEZEU	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL I. SACRALITATEA ÎN CREAȚIA ROMÂNEASCĂ DE OPERĂ ȘI ORATORIU	Error! Bookmark not defined.
I.1 Originile operei și ale oratoriului	Error! Bookmark not defined.
I.2. Evoluția culturii muzicale românești	Error! Bookmark not defined.
I.3. Opere și oratorii cu subiect religios din creația muzicală românească...	Error! Bookmark not defined.
defined.	
CAPITOLUL II. PREOT ION POPESCU-RUNCU ORATORIUL - FRESCA MUZICALĂ „ÎN VREMEA ACEEA...”	Error! Bookmark not defined.
II.1 Preotul - compozitor Ion Popescu Runcu. Viața și activitatea pastorală.....	Error! Bookmark not defined.
not defined.	
II.1.1. Copilăria și adolescența	Error! Bookmark not defined.
II.1.2. Activitatea pastorală la Biserica Sfânta Treime din Bulgaria.....	Error! Bookmark not defined.
II.1.3. Activitatea pastorală din București.....	Error! Bookmark not defined.
II.2. Creația muzicală și literară	Error! Bookmark not defined.
II.2.1 Lucrări sacre liturgice	Error! Bookmark not defined.
II.2.2 Lucrări sacre neliturgice	Error! Bookmark not defined.
II.2.3. Lucrări profane	Error! Bookmark not defined.
II.3 Oratoriul - fresca muzicală „În vremea aceea...”	Error! Bookmark not defined.
II.3.1. Privire generală asupra Oratoriul - fresca muzicalăui	Error! Bookmark not defined.
II.3.2 Analiza muzicală	Error! Bookmark not defined.
II.3.3 Viziune regizorală asupra Oratoriului - frescei muzicale. Montare în cetatea Alba-Iulia.....	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
CAPITOLUL III. SABIN V. DRĂGOI. ORATORIUL „CONSTANTIN BRÂNCOVEANU”	Error! Bookmark not defined.
III.1 Viața și creația compozitorului	Error! Bookmark not defined.
III.1.1 Viața compozitorului	Error! Bookmark not defined.
III.1.2 Activitatea didactică, pedagogică și publicistică.....	Error! Bookmark not defined.
III.1.3 Activitatea componistică	Error! Bookmark not defined.
III.1.4 Recunoașterea din partea semenilor. Premii și distincții.....	Error! Bookmark not defined.
III.2 Viața și contribuția culturală a Sfântului Constantin Brâncoveanu.....	Error! Bookmark not defined.
not defined.	
III.2.1. Viața și domnia lui Constantin Vodă Brâncoveanu	Error! Bookmark not defined.
III.2.2 Sfântul Voievod Brâncoveanu, ocrotitor al bisericii	Error! Bookmark not defined.
III.2.3.Epoca Brâncovenească.....	Error! Bookmark not defined.
III.2.4 Martiriul Sfinților Brâncoveni.....	Error! Bookmark not defined.
III.2.5. Data de 16 august, zi de prăznuire	Error! Bookmark not defined.
III.3. Oratoriul Constantin Brâncoveanu	Error! Bookmark not defined.
III.3.1 Analiza muzicală	Error! Bookmark not defined.
III.3.2 Viziune regizorală asupra oratoriului. Montare la Palatul Mogoșoaia.....	Error! Bookmark not defined.
defined.	

CAPITOLUL IV. SIGISMUND TODUȚĂ. OPERA „MEȘTERUL MANOLE” ... Error!
Bookmark not defined.

IV.1 Viața și creația compozitoruluiError! Bookmark not defined.

IV.2 Istoricul Mănăstirii Curtea de ArgeșError! Bookmark not defined.

IV.2.1.Întemeierea Țării Românești **Error! Bookmark not defined.**

IV.2.2 Viața și domnia lui Neagoe Basarab. Ridicarea Mănăstirii Curtea de Argeș ...**Error! Bookmark not defined.**

IV.2.3 Lucrări de restaurare **Error! Bookmark not defined.**

IV.2.4 Legenda Mănăstirii Curtea de Argeș **Error! Bookmark not defined.**

IV.3 Opera Meșterul Manole.....Error! Bookmark not defined.

IV.3.1 Libretul operei Meșterul Manole în viziunea compozitorului. Paralelă între libretul operei Meșterul Manole și drama Meșterul Manole de Lucian Blaga **Error! Bookmark not defined.**

IV.3.2 Analiza muzicală..... **Error! Bookmark not defined.**

IV.3.3 Viziune regizorală asupra operei. Montare la Mănăstirea Curtea de Argeș**Error! Bookmark not defined.**

CONCLUZII.....238

BIBLIOGRAFIE Error! Bookmark not defined.

ANEXE Error! Bookmark not defined.

CUVINTE CHEIE

Oratoriu, regie, sacru, operă, analiză muzicală, Pr. Ion Popescu-Runcu, viziune interdisciplinară, scenă.

INTRODUCERE

Am considerat întotdeauna că muzica, în cadrul slujbelor bisericești, are un caracter misionar și este, de asemenea, un mod prin care omul poate comunica cu Dumnezeu, ajungând, astfel, la o stare de pace lăuntrică. Muzica a fost, din cele mai vechi timpuri, un element prezent în ritualuri - cântul vocal și muzica, în general, rămânând un mijloc de exprimare și comunicare până în ziua de astăzi.

Muzica este în strânsă legătură cu religia, constituind cel mai potrivit mod de exprimare, de răspândire, de adâncire și înălțare, pentru că din toate artele, ea este cea mai expresivă, cea mai plină de sensuri, cea care are influența cea mai puternică, mai binefăcătoare asupra sufletului omenesc¹. Numai ea are forța de a pătrunde în adâncurile tainice ale sufletului, unde cuvântarea bisericească se întâlnește cu Dumnezeu.

Din timpuri străvechi și în contextul oricărei religii, cântarea a fost una dintre formele de manifestare ale cultului divin. Sfinții Bisericii sunt de părere că, pentru toți oamenii, muzica este capabilă să aibă o înrâurire pozitivă, care favorizează sentimente înălțătoare în sufletul uman. Sfântul Ioan Hrisostomul considera că „nimic nu reușește să înalțe într-atât sufletul, să-l înnaripeze, să-l ridice deasupra pământului, să-l desfacă de legăturile timpului (...) ca o melodie vocală sau ca o cântare inspirată, perfect alcătuită ritmic“, pentru că „muzica mișcă sufletul și-l înalță către Cel ce l-a creat“². Sfântul Apostol Pavel consideră muzica de cult egală cu rugăciunea rostită : „Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga și cu mintea; voi cânta cu duhul,

¹Domin ADAM, „Trecut, prezent și viitor în muzica bisericească românească (contribuții radiografice muzicale)” în *Altarul Reîntregirii*, Serie nouă, Anul XVIII, Nr.3, septembrie-decembrie, 2013, Nr. 3/2013, p.12.

²Andreea Raluca NEAGU, *Efectele muzicii*, disponibil la <https://ziarullumina.ro/societate/religie-si-stiinta/efectele-muzicii-50484.html> (accesat la 2 aprilie 2018).

dar voi cânta și cu mintea”³. El denumește cântarea „sabia duhului”⁴. Muzica religioasă „are aceeași esență spirituală ca și Evangheliile, imnele, psalmii, patericul, cărțile cu viețile sfinților și iconografia; este veselă pentru cei care Evangheliile le aduc bucurie, plină cu muștrări pentru cei care se simt etc”⁵.

Scopul și obiectivele generale

Ne putem întreba, la o simplă citire a titlului acestui demers de cercetare, de ce este nevoie în domeniul Teologiei de o abordare interdisciplinară a unor lucrări profane, aparținând genului liric din domeniul muzicii clasice, cu subiect religios sau cu puternice influențe sacre?

Răspunsul este cât se poate de simplu: după o îndelungată experiență de cântăreț la strună și diacon, dar și de solist și regizor de operă, am ajuns la concluzia că muzica de operă și cea vocal-simfonică, precum cea religioasă, pot avea un caracter misionar și educativ, apropiind omul de Divinitate, prin forța ei emoțională și prezentând subiecte (inspirate uneori din realitate) cu caracter moralizator, ce le oferă oamenilor motive de reflecție asupra propriei condiții și stări sufletești.

Multe compoziții din sfera muzicii clasice sunt încărcate de sacralitate, prin utilizarea textelor religioase sau prin utilizarea scriiturii muzicale de tip psaltic. Aceste compoziții, prezentate într-un cadru laic – filarmonică, operă, teatru sau orice spațiu cultural – își îndeplinesc în fața publicului rolul de răspândire a mesajului Bisericii. În acest fel, contribuția lor în cadrul misiunii Bisericii este una deloc de neglijat.

Totul depinde, însă, de modul de prezentare pe scenă a spectacolului și, deoarece opera este un gen foarte complex, ce presupune un sincretism al artelor - muzica, textul literar, dansul, scenografia, artele plastice, arta actorului și light design-ul, are un foarte puternic impact asupra publicului. Din păcate, în ziua de astăzi, regizorii și scenografii, în loc să „exploateze” calitățile pozitive ale unui spectacol și ale muzicii, în special, aduc pe scenă vulgaritatea și obscenul, neștiind cum să transforme sunetele îmbinate atât de armonios de unii compozitori în acțiuni scenice și imagini care să transforme întreg spectacolul într-o formă de artă benefică pentru sufletul privitorului.

Elementul de originalitate al tezei va fi reprezentat tocmai de regiile spectacolelor, dar și de analizele muzicale.

Luând în considerare aceste aspecte, prin demersul meu de cercetare doresc să aduc în atenția publicului, în primul rând, fațeta spirituală a muzicii clasice, caracterul educativ și

³1 Cor. 14, 15.

⁴Ef. 6, 17; Evr. 4, 12.

⁵Domin ADAM, „Trecut, prezent și viitor în muzica bisericească românească (contribuții radiografice muzicale)” în *Altarul Reîntregirii*, Serie nouă, Anul XVIII, Nr.3, septembrie-decembrie, 2013, Nr. 3/2013, p.12.

misionar, iar în al doilea rând, abordarea interdisciplinară (teologică, muzicală și regizorală) a unor lucrări cu subiect religios, inedite și mai puțin cunoscute publicului larg: fresca muzicală în două părți *În vremea aceea* a Preotului Ion Popescu Runcu, oratoriul *Constantin Brâncoveanu* de Sabin Drăgoi și opera-oratoriu *Meșterul Manole* de Sigismund Toduță.

Scopul final al tezei de doctorat va fi prezentarea acestui tip de lucrări de muzică clasică de inspirație religioasă (ce respectă aspectul sacru atât în muzică, text, cât și în momentul punerii în scenă) ca pe un mijloc real de răspândire a mesajului Bisericii în afara porților Ei și, în consecință, ca pe un mijloc de a apropia oamenii de aceasta.

Stadiul cercetării

În lucrare sunt prezente biografiile ale compozitorilor, contribuțiile lor în sfera muzical-religioasă, analizele muzicale ale lucrărilor enumerate în titlu și regiile propuse.

Despre aceste trei lucrări alese spre analiză se găsesc materiale numeroase în privința datelor biografice despre compozitori sau a datelor generale asupra compozițiilor, numărul mare al materialelor putând fi observat și prin numărul mare și divers al notelor de subsol din capitolele respective din prezenta teză sau din bibliografia ei. În schimb, în privința analizei muzicale asupra acestor trei lucrări, materialele sunt inexistente, pentru că, în general, analiza muzicală, realizată temeinic și minuțios, este un demers care nu se înfăptuiește decât ca exercițiu intens de înțelegere a unui anume limbaj muzical. La baza procesului stau procedeele generale de analiză, desprinse din culegeri și manuale de teorie muzicală, armonie sau polifonie.

De asemenea, încercările de punere în scenă a acestor lucrări au fost puține, prezentarea lor realizându-se mai degrabă în manieră concertistică, nepunându-se accent pe impactul vizual.

Metodologia de cercetare

„Sacrul”, prezent în titlu ca o componentă unificatoare a celor trei lucrări alese, va fi demonstrat prin toate cele trei viziuni interdisciplinare: cercetarea muzicologică va ajuta la crearea unui profil stilistic al compozitorilor și al lucrărilor analizate, ce va evidenția însemnătatea acestor opere în cadrul domeniului teologic, analiza muzicală va dezvălui o altă fațetă a lucrărilor, subliniind valoarea lor intrinsecă și demonstrând puternica încărcătură religioasă a muzicii, ce cuprinde procedee specifice cântului bizantin, iar componenta regizorală va reprezenta utilizarea cercetărilor efectuate asupra primelor două aspecte (teologic și muzical) puse în slujba produsului final, spectacolul propriu-zis, care, valorizat prin procedee

de ordin regizoral sau scenografic, nu trebuie să se îndepărteze de sacralitatea muzicii și a libretului.

În demersul cercetării, vom utiliza – pentru segmentul din lucrare dedicat biografiilor și contribuției în sfera teologică a compozitorilor aleși spre cercetare – diverse surse: de la izvoare și articole, până la arhive private. Pentru cazul din urmă, amintim prețioasa arhivă personală aparținând lui Iorgu C. Steriu, care cuprinde informații valoroase despre viața preotului Ion Popescu Runcu și care a fost pusă la dispoziția prezentei cercetări.

În ceea ce privește analiza muzicală a lucrărilor, vor servi ca piloni cunoștințele generale de teorie muzicală, armonie sau polifonie, puse în slujba descifrării limbajelor muzicale ale compozitorilor. În acest sens, modalitățile de analiză ale lucrărilor diferă, în funcție de direcția scriiturilor, în cele trei lucrări regăsindu-se limbaje tonale, modale (de inspirație folclorică sau bizantină) sau chiar modal-atonale (în lucrarea lui Sigismund Toduță). Tocmai în acest sens, în funcție de cerințele efective din partitură, acești piloni orientativi capătă o coerență anume, ce reprezintă originalitatea tezei, care se trage din seva originalității lucrării analizate. Analiza va fi punctată de exemple muzicale, ce vor servi ca demonstrare a anumitor aspecte identificate în partitură.

În ceea ce privește segmentul dedicat regiei, acesta va reprezenta finalitatea demersurilor precedente, fiind, pe lângă analizele muzicale, elementul de contribuție personală. Cadrul prezentării spectacolelor va fi ales în funcție de mesajul lucrării și de posibilitatea creării unei ambianțe cât mai sugestive, în acord cu aceasta.

Limitele cercetării

Teza are o delimitare foarte precisă, restrângând sfera cercetărilor în jurul a doar trei lucrări: fresca muzicală *În vremea aceea* de preotul Ion Popescu Runcu, oratoriul *Constantin Brâncoveanu* de Sabin Drăgoi și opera *Meșterul Manole* de Sigismund Toduță. Totuși, acest demers atrage după sine aprofundarea și altor aspecte conexe, cum ar fi originea genurilor operii și oratoriului sau viețile compozitorilor și activitățile lor muzicale.

De asemenea, necesitatea înțelegerii mai profunde a lucrărilor analizate ne conduce spre a oferi detalii despre anumite personalități, cum este cazul în lucrarea *Constantin Brâncoveanu*, unde există pagini întregi dedicate domniei sale și a Martiriului.

Legenda Meșterului Manole gravitează în jurul Mănăstirii Curții de Argeș, așadar acest aspect ne provoacă să inspectăm istoria și legendele legate de acest edificiu.

PREZENTAREA SINTETICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT

În capitolul **introdactiv**, ne-am propus începerea documentării de la efectele muzicii asupra creierului uman, bazate pe cercetările medicale. Au fost evidențiate, în parte, diversele funcții pe care multiple zone ale creierului le execută în receptarea și interpretarea mesajului muzical. În continuarea acestui aspect, am subliniat rolul esențial pe care îl are muzica în biserică, în susținerea Cuvântului, venind în sprijinul acestei informații cu citate din Sfânta Scriptură sau din diverse surse din literatura religioasă. Totodată, am adus argumente pentru care muzica în cadrul ritualurilor bisericești are efecte terapeutice pentru creierul și sufletul omului. Astfel, acest capitol are ca **scop final** evidențierea rolului benefic al muzicii pentru spiritul uman.

Dorința de analizare interdisciplinară a unor lucrări de tip operă și oratoriu a adus cu sine necesitatea unui capitol care să cuprindă informații despre originile acestor genuri muzicale. **Capitolul I – Sacralitatea în creația românească de operă și oratoriu** are ca **scop final** înțelegerea genurilor de oratoriu și operă la nivel general și descoperirea modului în care ele s-au concretizat în creația românească cultă cu influență religioasă.

În primul subcapitol sunt cuprinse detalii despre originea operei și a oratoriului, considerând că este necesar în acest demers explicarea încadrării lucrărilor alese într-unul dintre aceste genuri. Astfel, se oferă informații referitoare la definițiile genurilor, secolele aparițiilor, caracteristici și principalii reprezentanți care au pus bazele operei și oratoriului, prin compozițiile lor. S-a specificat apariția operei în secolul al XVI-lea, în Italia, prin lucrarea lui Jacopo Peri: opera *Dafne* (1598). Oratoriul își are originile în secolul al XVII-lea, fiind un gen care a fost strâns legat de evoluția limbajului muzical în cadrul bisericii occidentale.

După incursiunea prin importanța acestor genuri în muzica universală, următorul subcapitol tratează evoluția culturii muzicale românești, pentru ca ultimul subcapitol să restrângă aria de cercetare, axându-se pe compozitori de opere și oratorii cu subiect religios din țara noastră. Astfel, se regăsesc scurte biografii și detalii despre creațiile unor importanți compozitori români, precum: Paul Constantinescu, Dimitrie Cuclin, Valentin Timaru sau Viorel

Munteanu. Ion Popescu-Runcu, Sabin Drăgoi și Sigismund Toduță sunt analizați separat, fiecare în capitolul dedicat lui.

Capitolul II – Preotul Ion Popescu-Runcu. Fresca muzicală „În vremea aceea...” are ca scop final reliefașea aspectului sacru al frescei muzicale *În vremea aceea* de Ion Popescu-Runcu din perspectiva acelușăși trei viziuni interdisciplinare alese: teologică, muzicală și regizorală. Pentru a înțelegere mai bine profunzimirile descoperite ulterior în discursul muzical, am considerat că o parte importantă a pătrunderii înțelesului muzicii sale se bazează pe cunoașterea preocupărilor de ordin muzical a compozitorului, pe contribuția sa în domeniul teologic, dar și pe cunoașterea parcursului omului Ion Popescu Runcu.

Astfel, primul subcapitol tratează aspecte legate de viața compozitorului: nașterea sa în satul Runcu din județul Dâmbovița, la data de 25 decembrie 1901, cadrul familial în care a crescut și pregătirea sa muzicală. Următorul subcapitol a descris aspecte legate de activitatea sa pastorală la Biserica Sfânta Sofia din Bulgaria, unde din anul 1923 până în anul 1948 a fost, pe rând: dirijor, diacon și preot. Deși slujirea sa în cadrul Bisericii din Sofia a fost fragmentată de multe scurte reveniri în țară, am ales să dedicăm un subcapitol activității sale pastorale din București doar din momentul retragerii definitive din Bulgaria, în anul 1948. Din acest subcapitol reies atribute profund umane ale părintelui – jovialitatea, hărnicia și pasiunea sa sinceră pentru muzică – puse în slujba refacerii din temelii a vieții sale duhovnicești, care din anul 1948 a gravitat în jurul bisericilor din țară.

Subcapitolul dedicat compozițiilor sale cuprinde titlurile principalelor lucrări ale sale, împărțite pe categoriile: sacre liturgice, sacre neliturgice și cu caracter profan.

Subcapitolul dedicat oratoriului ales spre analiză debutează cu un preambul introductiv, unde se prezintă încadrarea oratoriului ca scriitură, impactul creat de modificările aduse de compozitorul Constantin Arvinte lucrării și descrierea sumară a oratoriului.

În continuarea acestui subcapitol dedicat lucrării se profilează analiza oratoriului, care tratează aspecte de ordin muzical, precum: modulații, schimbări ritmice, schimbări de măsuri sau moduri. Aceste tipuri de modificări în discursul muzical au fost reliefate în teză prin exemple muzicale extrase din partitură, pentru ușurința urmării analizei, dar și pentru clarificarea informațiilor enunțate. În acest fel, acuratețea interpretării din teză a limbajului muzical utilizat de compozitor poate fi demonstrat în context. Aceste utilizări în teză ale cunoștințelor muzicale psaltice și liniare asupra decodării conținutului muzical al lucrării au scos la iveală elemente componistice din ambele sfere: cu procedee atât tonale, cât și modale.

În ce privește partea dedicată regiei lucrării, componenta de originalitate este integrală. Dacă în partea dedicată analizei, fundamentul pentru identificarea structurii și a direcției

muzicale este dictată de modificările din plan muzical, în regie textul este cel care realizează cea mai puternică influență.

Mișcările regizorale și cadrul scenic au fost strâns legate de conținutul textual al lucrării. În acest sens, alegerea montării frescei muzicale la cetatea Alba Iulia a fost inspirată de posibilitatea creării unei imagini impactante pentru public: crucile prezente sus, pe zidurile cetății. Lucrarea nu s-a mai montat vreodată într-o manieră completă de spectacol (regie și scenografie). În viziunea prezentată în teză, aspectele dramatice din lucrare au fost punctate regizoral pentru a sublinia textul: replicii Apostolului – „Unde este soarele nostru?” – îi corespunde bezna totală a luminilor de pe scenă, care personifică bezna deznădejdiei. De asemenea, pentru momentul Drumului Golgotei am ales realizarea unei procesiuni a unei cruci de dimensiuni mari, care va înainta deasupra zidului cetății, până în punctul din zid care corespunde mijlocului scenei. Pe tot parcursul regiei, luminile, mișcările personajelor și proiecțiile de pe zidurile cetății se constituie într-un întreg arsenal ce subliniază sacrul din muzică și text.

Capitolul III Sabin V. Drăgoi. Oratoriul „Constantin Brâncoveanu” are ca scop final reliefa aspectului sacru al oratoriului *Constantin Brâncoveanu* de Sabin Drăgoi din perspectiva celor trei viziuni interdisciplinare alese: teologică, muzicală și regizorală. Urmând aceeași linie a cercetării, primele subcapitole sunt dedicate informațiilor despre viața și activitatea compozitorului Sabin Drăgoi.

Primul subcapitol cuprinde detalii despre copilăria compozitorului, cu accent pe spiritul satului, de care s-a impregnat puternic, dedicându-i marea parte a activității sale. De asemenea, teza cuprinde aspecte legate de formarea muzicală a lui Sabin Drăgoi, urmărind interesul compozitorului pentru sfera folclorică și cea religioasă. Subcapitolul următor descrie activitățile lui Sabin Drăgoi ce se încadrează în domeniile, didactic, pedagogic și publicistic. Ocupând funcții în centre muzicale, dintre care amintim cele de director al Conservatorului din Timișoara (1925-1943) sau director al Operei din Cluj-Timișoara, Sabin Drăgoi a fost o prezență efervescentă a lumii muzicale a vremii. De asemenea, se precizează intensă sa activitate ca dirijor al corului *Doina Banatului* sau *Crai nou*. Subcapitolul destinat activității sale componistice evidențiază puternica sa chemare către muzica de inspirație folclorică (cum este lucrarea *Divertiment rustic*), dar și către scriitura religioasă, cele trei liturghii ale sale reprezentând o pendulare armonioasă între elemente de ordin tonal și modal. Partea de cercetare dedicată vieții și activității lui Sabin Drăgoi se încheie cu subcapitolul dedicat premiilor și distincțiilor primite de acesta.

Deși informațiile despre compozitor au fost deja adăugate în corpul tezei, am considerat că nu ne putem opri direct asupra analizei oratoriului *Constantin Brâncoveanu* fără să cercetăm aspecte legate de viața și domnia sa, pentru a putea înțelege poziționarea sa de seamă atât în calitate de cârmuitor, cât și de om al lui Dumnezeu. Primul subcapitol tratează originile sale din neamul Craioveștilor, Basarabeștilor și Cantacuzinilor. De asemenea, se amintesc funcțiile ocupate de el încă de foarte timpuriu, cum sunt cel de vtor postelnic, vtor logofăt sau ispravnic. Totodată, se consemnează refuzul său de a ajunge domn, în anul 1688, urmat de necesitatea ca, în același an, să onoreze funcția, fiind uns domn al Țării Românești.

Subcapitolul care descrie contribuția sa în sfera religioasă cuprinde activitățile sale de restaurare și ridicare a numeroase edificii de cult în țară.

Aportul domnului în viața cultural-religioasă a țării a fost unul pe multiple planuri, așa cum apare descris în subcapitolul dedicat epocii brâncovenești, el fiind recunoscut pentru aportul în ridicarea nivelului de educație al țării, deschizând școli, publicându-se numeroase cărți în vremea lui, inclusiv Biblia din 1688, dar și dezvoltându-se un stil arhitectural în vremea sa, stil care îi poartă numele (stilul brâncovenesc).

În subcapitolul care descrie Martiriul Sfinților Brâncoveni, se descrie cum calitățile sale de om și domn au stârnit nemulțumirea oamenilor influenți din jurul lui. De asemenea, averile lui au constituit o mare tentație pentru turci. La scurt timp după ce scrisoarea cu cele nouă capete de acuzare este trimisă către Înalta Poartă, Brâncoveanu și familia sa sunt ridicați de către turci. Episodul Martiriului lor este descris în detaliu, cu mărturii de la fața locului.

În subcapitolul dedicat prăznirii Sfinților Maritiri Brâncoveni se oferă diverse citate prezente în literatura religioasă despre ce reprezintă noțiunea de „Sfânt” sau „martir”, informații legate de canonizare și troparele dedicate lor.

În subcapitolul dedicat analizei muzicale a oratoriului s-au folosit noțiuni aparținând aproape exclusiv sferei modale, întrucât scriitura este preponderent de tipul cântărilor bizantine. În această lucrare, unele constante muzicale identificate au fost prezența percuției într-o nuanță stinsă și a alăturilor, sonoritățile lor, mai ales în tempouri lente, sugerând ideea de procesiune, ritm al pașilor. Unele părți ale lucrării sunt de o simetrie impresionantă, de un simț matematic uluitor în ceea ce privește scriitura discursului muzical. De aceea, am considerat că sublinierea acestor aspecte la nivel vizual, prin prezența tabelor, este absolut necesară.

În continuarea analizei, viziunea regizorală vine să sublinieze solemnitatea acestei lucrări. Spre deosebire de celelalte lucrări alese spre analiză în prezenta teză, pentru această lucrare s-a avut în vedere de către compozitor, împreună cu regizorul Ion Sahighian, o schițare a spectacolului la nivel vizual. În viziunea noastră, ne-am bazat pe elementele sugerate de aceștia, îmbogățindu-le, dar, unde am considerat că este necesar, am argumentat îndepărtarea

de la acestea, pentru a putea fi cât mai sugestiv vizual și cât mai legat de text cadrul scenografic și regizoral prezentat publicului. Alegerea spațiului montării a fost Palatul Mogoșoaia, care este una dintre cele mai reprezentative edificii ridicate de domnul Constantin Brâncoveanu. Prezența bisericii și casei de oaspeți din cadrul ansamblului arhitectural vine în ajutorul delimitării celor două categorii sociale prezente în oratoriu: boieri, boierite și călugări, maici. De asemenea, proiecțiile vor face trimitere și la biserica Sfântul Gheorghe Nou, unde se află moaștele Sfântului Brâncoveanu. Pentru finalul regiei, se renunță la tot ce înseamnă proiecție și iluminare artificială, pentru a rămâne să strălucească, de jur-împrejurul publicului, doar făcliile cetei de Mucenici.

Capitolul IV. Sigismund Toduță. Opera „Meșterul Manole” are ca scop final ilustrarea aspectului sacru al operei *Meșterul Manole* de Sigismund Toduță din perspectiva tuturor celor trei viziuni interdisciplinare alese: teologică, muzicală și regizorală. Capitolul cuprinde detalii despre parcursul și activitatea muzicală a compozitorului, detalii despre istoricul și legendele Mănăstirii Curtea de Argeș, analiza muzicală – care în acest caz este legată de limbajul muzical expresionist al compozitorului și concepția regizorală propusă pentru a prezenta lucrarea.

Într-un prim subcapitol se tratează viața și creația compozitorului Sigismund Toduță. Pornind de la momentul nașterii sale, în data de 17 mai 1908 în Simeria, județul Arad, cercetarea parcurge parcursul său inițial, formarea sa muzicală, cât și sferile sale de activitate: profesor de muzică, asistent-corepetitor, pianist sau profesor consultant. Ca și în cazul lui Sabin Drăgoi, preocupările sale muzicale în sfera compoziției se axează pe elemente religioase și folclorice. Dintre compozițiile sale, amintim *Variațiuni simfonice pe o temă populară*, *Liturghie pentru voci egale*, *Cinci coruri* sau opera-oratoriu *Meșterul Manole*.

Nu am putea porni analiza lucrării *Meșterul Manole* fără să aducem în prim-plan edificiul în jurul căruia gravitează întreaga lucrare: Mănăstirea Curtea de Argeș. Pornind de la Întemeierea Țării Românești, a cărei primă capitală a fost Curtea de Argeș, cercetarea ne-a îndreptat spre personalitatea lui Negru Vodă care, deși contestat ca existență istorică, apariția sa într-o legendă legată de Mănăstirea Curtea de Argeș, cât și în cea a descălecatului din Făgăraș ne asigură de existența sa reală.

Următoarea personalitate strâns legată de istoria Mănăstirii a fost Neagoe Basarab, care a urcat pe tronul Țării Românești la data de 23 ianuarie 1512. El a sprijinit intens restaurarea Mănăstirii Curtea de Argeș, pentru al cărei aspect arhitectural se pare că a fost responsabil într-o foarte mare proporție. Biserica renovată, care purta hramul Maicii Domnului, a fost terminată în trei ani și sfințită la data de 15 august 1517, dar picturile interioare au fost finalizate abia

după moartea domnitorului, înmormântat chiar în Mănăstirea Curtea de Argeș. Urmașii săi au continuat renovarea bisericii, care de-a lungul timpului a fost supusă multor degenerări de cauză naturală, dar și vandalizări. Aceste renovări sunt realizate sub îndrumarea a nenumărați arhitecți. În teză se specifică în detaliu și aspectul prezent al Mănăstirii, în exterior și interior.

Îndepărtându-ne de perspectiva istorico-reală din care am privit edificiul până în acest moment, efectuăm din acest punct cercetarea de ordin legendar, care ne va servi drept fundament pentru punctul de plecare al analizei lucrării. Balada *Monastirea Argeșului* a lui Vasile Alecsandri, cea mai cunoscută variantă a mitului meșterului Manole, va fi explicată și din perspectiva interpretării oferite de Părintele Dumitru Stăniloae. De asemenea, în acest subcapitol vom prezenta și legenda ce leagă Mănăstirea Curtea de Argeș de domnitorul Neagoe Basarab.

După această incursiune în trecutul istorico-legendar al Mănăstirii, teza atinge aspectul de interes central al capitolului: opera *Meșterul Manole*. Înaintea analizei muzicale, am considerat necesar demersul comparării libretului operei cu drama *Meșterul Manole* scrisă de Lucian Blaga, pe al cărei text se bazează libretul. De asemenea, tot în acest preambul al analizei muzicale există o analiză a trăirilor personajului principal și o decriptare a simbolisticii unor elemente. Totodată, se amintește de încadrarea expresionistă a zbuciumului personajului, care justifică și sonoritatea modernă, de ordin modal-cromatică a lucrării.

Analiza muzicală va surprinde tocmai modalitățile multiple prin care expresionismul lucrării se manifestă, cu climax-uri formate din procedee sonore moderne, cu onomatopee melodice, scriituri vocale de tip sprechgesang sau sprechstimme sau fluctuații dese ale tempoului și metricii, care conduc auditoriul într-o impresie sonoră a unui cadru ireal. În anumite momente ale lucrării, unei replici din libret îi corespunde chiar disoluția metrică totală. În finalul lucrării, totuși, lucrarea readuce sonoritatea de toacă și clopote, reancorând totul în planul real și sacru.

Viziunea regizorală asupra lucrării pornește de la setarea cadrului, a locului montării, care n-ar fi putut fi altul decât Mănăstirea Curtea de Argeș. În acest fel, chiar zbuciumul inițial prezent în lucrare, cel al prăbușirii continue a tot ce încercau să realizeze meșterii, am propus a fi prezentat vizual printr-o proiecție a Mănăstirii realizată prin mapare, care va înfățișa succesive prăbușiri ale zidurilor, pe uvertura lucrării.

Un element vizual impactant sunt stihiiile obsedante din mintea lui Găman, care sunt imaginate a fi realizate în prezenta regie de către balet, cu mișcări bine coregrafiate. Pentru a se sugera vizual jertfărea ulterioară, pe versul „O viață scumpă de om se va clădi în zid” am ales ca stâlpul care va primi jertfa să se înalțe singur pe proiecție, luminat în roșu. De asemenea, un alt element impactant pentru public este momentul de început al actului al III-lea, pe partea

instrumentală, când corul va coborî în public și va șopti doamnelor și domnișoarelor cuvintele „Nu veni azi”, adăugire pe care ne-am permis-o, deoarece vine în sublinierea și accentuarea încărcăturii muzical-textuale ce va urma.

CONCLUZII

Acest demers de cercetare și-a propus abordarea interdisciplinară a unor lucrări muzicale românești de inspirație religioasă, care nu fac parte din categoria celor de largă cunoaștere în rândul publicului. Tocmai acest lucru a putut reprezenta un avantaj al prezentei teze, care și-a propus, ca scop final, prin intermediul regiilor, să poată crea o posibilitate reală a acestor lucrări de a fi cunoscute publicului larg și, implicit, sacralitatea conținutului lor muzical și textual să reprezinte unul dintre multiplele moduri prin care mesajul Bisericii poate ajunge la oameni.

În periplul interdisciplinar al lucrărilor alese, liantul a fost „sacrul”: ca parte din viața și preocupările compozitorilor, ca prezență în text și muzică și ca linie conducătoare în demersul punerii în scenă. Dacă în prima situație „sacrul” a fost ușor identificabil prin informațiile descoperite în diverse surse, în cea de-a doua situație, în analiza muzicală, el a fost desprins din sonorități decriptate ulterior prin intermediul cunoștințelor de muzică psaltică și liniară, deopotrivă, pentru ca în situația regiilor să fie chiar creat: prin alegerea cadrului montărilor, prin proiecțiile de elemente de factură religioasă sau prin indicațiile regizorale.

Pe lângă alegerea unor lucrări despre care nu se găsește un număr foarte mare de informații, viziunea interdisciplinară asupra lor apare ca un important element de noutate unde, poate, cel mai mare element de noutate și, totodată, de originalitate, îl ocupă secțiunea de regie.

Elementul ce poate reprezenta o continuare a cercetărilor efectuate este punerea în scenă efectivă a lucrărilor analizate și schițate regizoral. Acest demers în sine, al materializării concepției, poate reprezenta un studiu întreg, detaliat în funcție de toate aspectele ce survin în concretizarea viziunii.

Prezenta teză de doctorat este îmbogățită cu anexe care vin în completarea cercetării efectuate: fotografii, acte personale din arhive private sau intrate în posesia personală și comparații între librete și textul biblic sau, după caz, textul de la baza lor, care a servit drept inspirație.

Bibliografia vastă, formată din izvoare (surse, dicționare, enciclopedii, manuale), literatură secundară (studii și articole) și surse web asigură asupra fundamentării cercetărilor pe o solidă informare, care e cu atât mai impresionantă ca număr de lucrări, având în vedere că analiza muzicală și partea regizorală reprezintă într-un procent mare contribuții personale.

Astfel, sacrul prezent pe linia tuturor celor trei lucrări a fost evidențiat prin viziunea interdisciplinară a trei aspecte (teologic, muzical și regizoral) aplicate fiecărei lucrări în parte.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A. IZVOARE

SURSE

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură* (ediție jubiliară a Sfântului Sinod), tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist, cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008.
3. ADAM, Domin, *Culegere de pricesne și colinde: cu un studiu introductiv*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2011.
4. ADAM, Domin, *Muzica bisericească*, Alba Iulia, Editura Universității „1 Decembrie 1918”, 2003.
5. ADAM, Domin, *Antologie muzicală de străină*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2007.
6. ALEXANDRESCU, Emil, *Introducere în literatura română*, București, Edit. Didactică și pedagogică, R.A., 2007.
7. ANTONESCU, Nae, *Reviste românești de cultură din România interbelică*, vol.1, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.
8. BANU, George, *Peter Brook – Spre teatrul formelor simple*, București, Editura Unitext/Poliform, 2005.
9. BADULESCU, Laviniu Aurelian, *Pentru Dumnezeu și neam, 290 de ani de la Martiriul Sfinților Brâncoveni, Craiova*, Edit. Agora, 2004.
10. BUCIU, Dan, *Mic tratat de scriitură modală*, București, Editura Grafoart, 2014.
11. BUGA, Ana/ SÂRBU, Cristina Maria, *4 secole de teatru muzical*, București, Editura Du Style, 1999.
12. BUGHICI, Dumitru, *Dicționar de forme și genuri muzicale*, București, Editura Muzicală, 1977.
13. BUJOREANU, Anca, *Sfinți martiri și mărturisitori români din secolul XX*, Iași, Edit. Adenium, 2014.
14. BULANCEA, Gabriel, *Istoria muzicii – din Grecia Antică până la Beethoven*, vol. I, Galați, Editura Galați University Press, 2018.
15. CADENA, Richard, *Automated lighting. The Art and Science of Moving Light in Theatre, Live performance, Broadcast and Entertainment (Lumini automatizate. Arta și Știința Lumini Mobile în Teatru, Spectacol live, Transmisiuni și Divertisment)*, Oxford, Editura Focal Press, 2006.
16. CARPENTIER, Alejo, *Întâlniri cu muzica*, traducere de Esdra Alhasid, București, Editura Muzicală, 1991.

17. CELIBIDACHE, Sergiu, *Despre fenomenologia muzicală*, București, Editura Spandugino, 2012.
18. †DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Misiune pentru mântuire. Lucrarea Bisericii în societate*, București, Edit. Basilica, 2009.
19. DAVID, Dumitru, *Cântarea în prețuirea cugetării*, București, Edit. Cărților Bisericești, 1939.
20. DE ALEP, Paul, *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, partea I, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1976.
21. DEL CHIARO FIORENTINO, Anton-Maria, *Revoluțiile Valahiei*, text reeditat de Nicolae Iorga,
22. ELIADE, Mircea *Meșterul Manole, Studii de etnologie și mitologie*, Cluj-Napoca, Edit. Eikon, 2007.
23. FIRCA, Clemansa Liliana, *Modernitate și avangardă în muzica ante- și interbelică a secolului XX (1900-1940)*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002.
24. FIRCA, Gheorghe, *Structuri și funcții în armonia modală*, București, Editura Muzicală, 1988.
25. FIȚ, Iosif, *Florilegiu coral liturgic, Sfânta Liturghie, Tropare, Condace, Irmoase și Pricesne pentru cor mixt*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2006.
26. FLOREA, Petroniu, *Calea mântuirii*, Oradea, Editura Episcop Nicolae Popovici, 2003.
27. FLOREA, Petroniu, *Cuvintele Domnului. Predici exegetice duminicale*, Oradea, Editura Episcop Nicolae Popovici, 2004.
28. GALINESCU, Gavriil, *Cântarea bisericească*, Iași, Tipografia Alexandru Șerec, 1941.
29. GANE, Constantin, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, București, Edit. Ziarului Universul S.A., 1933.
30. GRĂJDIAN, Vasile, *Cântările Sfintei Liturghii pentru cor mixt din repertoriul Corului Catedralei Mitropolitane*, Sibiu, 1998.
31. GRECEANU, Radu Logofătul, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brîncoveanu Voievod (1688-1714)*, studiu introductiv și ediție critică întocmite de Aurora Ilieș, București, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, 1970.
32. GRECESCU, Constantin / SIMIONESCU, Dan, *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopiseșul cantacuzinesc*, București, Edit. Academiei Române, 1960.
33. GREGORIAN, Mihail / STANESCU, Eugen, *Cronicari munteni*, Vol.II, București, Edit. pentru Literatură, 1961.
34. GRIGORAS, Mitrofan, *Cronica Țării Românești (1714-1716)*, Imprimeria Națională, 1935.
35. HERMAN, Vasile, *Originile și dezvoltarea formelor muzicale*, București, Editura Muzicală, 1982.
36. HOLBAN, Maria, *Călători străini despre Țările Române*, vol. VIII, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1983.
37. HUSSON, Raoul, *Vocea cântată*, traducere și glosar N.Gafton, București, Editura muzicală, 1968.
38. Sf. IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, traducere de Pr. D. Fecioru, Edit. Apologeticum, 2004.
39. IONAȘCU, Stelian, *Paul Constantinescu și muzica psaltică*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2005.
40. Sfântul IOAN din Kronstadt, *Viața mea în Hristos*, București, Editura Sophia, 2005.
41. IONESCU, Ștefan / PANAIT, Panait I., *Constantin Vodă Brâncoveanu. Viața, domnia, epoca*, București, 1969.
42. †IRINEU, Arhiepiscop al Alba Iuliei, *Poruncile bisericești*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2016.

43. KANT, Immanuel, *Critica rațiunii practice*, București, Editura Univers enciclopedic, 2010.
44. KÖHLER, Carl, *A history of costume*, (O istorie a costumului), tradusă de Alexander K. Dallas, editată și augmentată de Emma von Sichart, New York, Editura G. Howard Watt, 1930.
45. LUPAȘ, Ioan, *Lecturi din izvoarele istoriei române*, București, Edit. „Cartea românească S. A.”, 1928.
46. LUPAȘ, Ioan, *Din istoria Transilvaniei*, București, Edit. Eminescu, 1988.
47. LUPAȘ, Ioan, *Documente istorice transilvane, volumul I, 1599-1699*, Cluj, Tipografia „Cartea Românească”, 1940.
48. MACHABEY, Armand, *Le bel canto*, (trad.proprrie: *Bel canto-ul*), Paris, Librairie Larousse, 1948.
49. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Cuvânt ascetic, Capete despre dragoste, Capete teologice, Întrebări, nedumeriri și răspunsuri, Tâlcuire la Tatăl nostru*, [Filocalia, Vol. II], traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, Editura Apologeticum, 2005.
50. MARINESCU, Mihaela, *Compendiu de estetică și stilistică muzicală*, București, Editura Fundației România de Măine, 2007.
51. MOLDOVEANU, Nicu, *Repertoriu coral*, București, Edit. IBMBOR, 1983.
52. MURAVCHIK, Joshua, *Raiul pe pământ. Mărirea și decăderea socialismului*, Timișoara, 2004.
53. NEGREA, Marțian, *Tratat de armonie*, București, Editura Muzicală, 1958.
54. NIȚĂ, Teodor, *Orizontul sacru în muzica de operă italiană în secolul al XIX-lea*, Galați, Editura Galați University Press, 2008.
55. PAȘCANU, Alexandru, *Armonia*, București, Editura muzicală, 1982.
56. PINGHIREAC, Georgeta, *Simboluri estetice ale vocii de soprană*, București, Editura Universității Naționale de Muzică, 2003.
57. PINGHIRIAC, Georgeta / PINGHIRIAC, Emil, *Dimensiuni stilistico-interpretative vocale*, București, Editura Muzicală, 2009.
58. POPESCU-RUNCU, Ion, *Autobiografie*, (s.n.), (s.l.), (s.a.), (document redactat la mașină de scris și nepublicat, act din arhiva personală a soției părintelui, Maria Popescu-Runcu, în Arhiva Documentară – Iorgu C. Steriu).
59. REMETE, George, *Dogmatica ortodoxă. Manual pentru seminariile teologice*, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2000.
60. RUSSO, Demostene, *Studii istorice greco-române, Opere postume*, Tomul II, publicate supt îngrijirea lui Constantin C. Giurescu, București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1939.
61. SANDU, Dediu, Valentina, *Muzica românească între 1944-2000*, București, Editura Muzicală, 2002.
62. STĂNILOAE, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, Edit. Mitropoliei Olteniei, 1987.
63. STĂNILOAE, Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Craiova, Edit. Mitropoliei Olteniei, 1986.
64. STEINHARDT, Nicolae, *Cuvinte de credință*, Edit. Humanitas, 2006.
65. STRAVINSKY, Igor, *Poetica muzicală*, București, Editura Muzicală (Editura muzicală a Uniunii compozitorilor din Republica socialistă România), 1967.
66. ȘANDRU, Neculai, *Prințul Aurului*, București, Edit. Albatros, 1972.
67. ȘERBĂNESCU, Florin, Neagoie Basarab, Domnitorul Țării Românești(1512-1521) - Argumente pentru canonizare, Târgoviște, Edit. Arhiepiscopiei, 2008.
68. ȘTEFĂNESCU, Ioana, *O istorie a muzicii universale*, vol. I-IV, București, Editura Fundației Culturale Române, 1998.
69. ȘTEFĂNESCU, Ștefan, *Bănia în Țara Românească*, București, 1965.

70. TEODORESCU – CIOCĂNEA, Livia, *Tratat de Forme și analize muzicale*, București, Editura Muzicală, 2005.
71. TODUȚĂ, Sigismund, *Formele muzicale ale barocului în operele lui J.S. Bach*, vol. I, II, III, București, Editura Muzicală, 1969.
72. VANCA, Dumitru A., *Studii de teologie liturgică*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2009.
73. VANCA, Dumitru A., *Paradigme liturgice in sec.17, Ioan Zoba din Vinț și evoluția liturghiei românești*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2016.
74. VANCEA, Zeno, *Creația muzicală românească, sec. XIX-XX*, București, Edit. Muzicală, 1969.
75. VELICU, Dudu, *Biserica ortodoxă în anii regimului comunist –Însemnări zilnice - II. 1948-1959*, București, Arhivele Naționale ale României, 2005, ISBN: 973-8308-20-8.
76. VRABIE, Gheorghe, *De civitate rustica*, București, 1999.
77. WELLESZ, Egon, *A history of Byzantine Music and Hymnography*, second edition, Glasgow, Oxford University Press, 1961.

ARCHIVE

78. Arhiva ADAM, Domin, Alba Iulia.
79. Arhiva Documentară – Iorgu C. Steriu, București.
80. Arhiva MĂRGINEAN, Florin-Adrian, Galați.

DICTIONARE, ENCICLOPEDII, MANUALE

81. Academia Română – Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ ale limbii române (DEX)*, ediția a II-a, București, Edit. Univers Enciclopedic, 1998.
82. ADAM, Domin, *Dicționar de termeni de muzică bisericească*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2021.
83. BRANIȘTE, Ene / BRANIȘTE, Ecaterina, *Dicționar Enciclopedic de cunoștințe religioase*, Caransebeș, Edit. Diecezană, 2001.
84. ****Dicționar de termeni muzicali*, editat de Zeno Vancea, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984.
85. ****Dicționar de mari muzicieni*, Larousse, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.
86. ****Enciclopedia Ortodoxiei românești*, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2010.
87. ****Enciclopedia Argeșului și Muscelului*, Vol.III (L-R), Pitești, Muzeul Județean Argeș, 2012.
88. ****Encyclopedia Britannica a dictionary of arts, sciences, literature and general informations*, (trad.proprrie: *Encyclopedia Britannica un dicționar al artelor, științelor, literaturii și informațiilor generale*), New York, 1911.
89. FIRCA, Gheorghe (coord.), *Dicționar de termeni muzicali*, București, Editura Enciclopedică, 2010.
90. *** *Grove Music Online*, Londra, Oxford University Press, 2001.
91. IONESCU, Gheorghe C., *Muzica bizantină în România - Dicționar cronologic*, București, 2003.
92. *** *Larousse, Mari compozitori*, traducere și adaptare de Oltea Șerban – Pârâu, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.

93. LOGHIN, Gheorghe Dem, *Manual de arta actorului*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970.
94. *** *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, (trad.proprrie: *New Grove - Dicționarul muzicii și muzicienilor*), second edition, Londra, Macmillan Publishers Limited, 2001.
95. PĂCURARIU, Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, ediția a II-a, revizuită și întregită, București, Edit. Enciclopedică, 2002.

B. LITERATURA SECUNDARA

STUDII SI ARTICOLE

96. ABRUDAN, Mircea-Gheorghe, „Sfântul Voievod Constantin Brâncoveanu, ocrotitor al Bisericii românești din Transilvania”, în *Candela Nordului*, Anul 7-8, Stockholm-Haninge, Suedia, Edit. Felicitas, 7-8/2014-2015, p.62.
97. ADAM, Domin, „Trecut, prezent și viitor în muzica bisericească românească (contribuții radiografice muzicale)” în *Altarul Reîntregirii*, Serie nouă, Anul XVIII, 3/2013, p.12.
98. CHIRIȚĂ, Ilie, „Urmașii lui Brâncoveanu-Vodă”, în *Arhivele Olteniei*, anul XI, 63-64/1932, p.303-318.
99. CICHIRDAN, Petre, „În vremea aceea... de preot Ion Popescu Runcu”, în *Cultura vâlceană*, Anul VI, 85/2015.
100. CIȘMILEANU, Ioan, „Pacea este numele lui Dumnezeu” în *Porunca Iubirii*, Edit. Agaton, 4/1998.
101. CODREANU, Theodor, „Manole și jertfa în viziunea părintelui Stăniloae”, în *Limba Română*, Anul XVI, Chișinău, 7-9 (133-135)/2006.
102. COLTAN, Marian, „Popescu-Runcu Ion”, în *Dicționarul de muzică bizantină românească*, București, 2013, p.662.
103. COLTAN, Marian, *Ion Popescu Runcu, compozitor de muzică religioasă și laică*, Dizertație, București, 2003.
104. CONSTANTINESCU, Paul, „Muzică și poezie” în *Revista Filarmonicii*, An I, București, 7/1936, p.22.
105. †DANIEL, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, „Neagoe Basarab, un principe pedagog creștin”, în *Dăruire și dăinuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, Iași, Edit. Trinitas, 2005.
106. DĂNILĂ, Irina Zamfira, „Mijloace componistice de valorificare a melosului folcloric în Divertismentul rustic de Sabin Drăgoi”, în *Componistica românească de valorificare a folclorului de la Ciprian Porumbescu până în zilele noastre*, Suceava, Edit. Lidana, 2015, p.64.
107. DEJEU, A., „Binele”, în *Buletinul*, Anul XXVIII, Cluj, 23-24/1950.
108. DRĂGOI, Sabin, „Asupra muzicii românești” în *Muzica*, An III, București, 12/1921, p.220.
109. DRĂGOI, Sabin V., „Din comorile muzicale ale Banatului. Reflexii și concluzii în legătură cu ancheta monografică muzicală a comunei Belinț”, în *Luceafărul*, Anul I, 4/1935, p.161.
110. FERRATI, BARTOLOMEO, „Copie a unei scrisori scrisă la 11 aprilie 1714 din București”, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. VIII, București, 1983.
111. GAGIM, Ion, „Dimitrie Cuclin, filozof al muzicii”, în *Artă și Educație Artistică*, Bălți, Edit. Universitatea de Stat Alecu Russo, 1/2006, p.102.

112. GAN, Vasile, „Predică la duminica I din păsesimi”, în *Revista Teologică*, Anul I, 3/1907.
113. GOERING, Hermann, „Istoricul Operei Române”, în *Cele trei Crișuri*, Anul XVII, Oradea, 11-12/1936, p.170.
114. GHERMAN, Liliana, „Opera Oedip de George Enescu și oratoriul Meșterul Manole de Sigismund Toduță - două ipostaze complementare ale spiritualității românești”, în *Muzica*, 4/1990.
115. GLIGORE, Daniel, “Mănăstirea Argeșului înainte de Vlad al II-lea Dracul”, în *Curtea de la Argeș*, Anul VIII, Curtea de Argeș, 7 (80)/2017, p.16.
116. HÎRLAV MAISTOROVICI, Sanda, „Opera componistică a lui Paul Constantinescu. Catalog cronologic (I)”, în *Muzica*, Anul XXIV, 1 (93) / 2013, p.104.
117. † LAURENȚIU, Mitropolitul Ardealului, „1714-2014: Martiriul Brâncovenilor și exemplul pentru generațiile actuale” în *Glasul Bucovinei*, Revistă trimestrială de istorie și cultură, Anul XXI, Cernăuți-București, 81-82/2014, p.30.
118. LITERAT, Valeriu, „Bisericele, mănăstirea de la Sîmbăta de Sus și slujitorii lor. Cercetări și documente”, în *Mitropolia Ardealului*, anul XX, Sibiu, 1-2/1975, p.29-53.
119. MARTIN, Emilia, „Schimbări actuale în datina colindatului la românii din Ungaria”, în *Izvorul*, Giula, 36/2015, p.3.
120. MORAR, Ioan „Constantin Brâncoveanu - Model de dăruire”, în *Astra Salvensis. Revistă de istorie și cultură*, an II, Salva, 3/2014, p.120-121.
121. PÂNIȘOARĂ, Titu / BRÂNCUȘI, Cristian / POPESCU, Laurențiu, „Din activitatea Operei Române din București”, [Referatele Simpozionului Național Prof. univ. dr. muzicolog Petre Brâncuși, Ediția a V-a, 27 mai 2007, Târgu-Jiu, Vol.5, Cap.III], Târgu-Jiu, Edit. Măiastra, 2007, p.101.
122. PĂRĂIAN, Teofil „Gânduri despre rugăciune - experiențe și sugestii” în *Porunca Iubirii*, Edit. Agaton, 4/1998.
123. PEPELEA, Roxana-Maria, „Aspecte folclorice în creația lui Sabin V. Drăgoi”, în *Sesiunea de comunicări științifice a cadrelor didactice din Universitatea „Transilvania”*, Brașov, 1997, p.3.
124. PETCU, Adrian Nicolae, „Un model: Părintele Arsenie Boca”, în *Rost*, an II, 20/2004, p.12.
125. PETRESCU, Ioan D., *Condacul Nașterii Domnului. Studiu de muzicologie comparată*, București, 1940, p.44-47.
126. POP, Irineu, „Cuvânt pastoral la Sărbătoarea Nașterii Domnului” în *Revista Teologică*, Sibiu, Edit. Andreiana, 4/2016.
127. POPA, Grigore, ”Viziunea muzicală a lui Sabin Drăgoi”, în *Pagini Literare*, An III, Turda, Tiparul tipografiei „Arieșul” S.A., 6-7-8/1936, p.301.
128. POPOVICI, Doru, „Centenar Sabin V. Drăgoi (1894 - 1994)”, [Referatele Simpozionului Național „Petre Brâncuși” - ediția a IX-a, Târgu-Jiu], Edit. Măiastra, 2011, p.73.
129. RUSU, Anca Maria, „Dramatica evoluție a școlii ieșene de teatru (1836-1951)”, în *Colocvii teatrale*, Iași, Edit. Artes, 12/2011, p.19.
130. STURZA, Mircea, „Sabin Drăgoi și cultura muzicală bănățeană. Personalitatea compozitorului”, în *Restituiri bănățene*, VII, Timișoara, Edit. Eurostampa, 2019, p. 564.
131. ȘERBĂNESCU, Niculae, „Mormântul Voievodului martir Constantin Brâncoveanu”, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCVIII, 1-2/1980, p. 118-119.
132. ȘERBĂNESCU, Nicolae, „450 de ani de la sfîntirea Bisericii Mănăstirea Curtea de Argeș, 1517-15 august 1967”, în *Biserica Ortodoxă Română*, LXXXV, 7-8/1967, p.359-360.
133. TĂSLĂUANU, Octavian, „Muzica românească. De vorba cu d-l Gh. Dima”, în *Luceafărul*, 6/1913, p.204.

134. TĂTARU-CAZABAN, Bogdan, „Arta brâncovenească, sinteză între Orient și Occident. Modelul Hurezi”, în *Candela Nordului*, anul 7-8, Stockholm-Haninge, Suedia, Edit. Felicitas, 7-8/2014-2015, p.57.
135. ȚĂRANU, Cornel, „Sigismund Toduță în umbra miturilor”, în *Lucrări de muzicologie*, vol. XXII, Cluj Napoca, Edit. MediaMusica, 1/2008.
136. URLĂȚIANU, Radu, „«Divertisment Sacru». Ultima lucrare a lui Sabin Drăgoi”, în *Vreamea*, An. II, Timișoara, 1/1933, p.25.
137. URSU, Nicolae, „Banatul muzical în ultimii zece ani”, în *Lucafărul*, Anul VI. S. II., Timișoara, 5-6/ 1940, p.12.
138. VASILE, Vasile, „Teodor T. Burada – ctitor al muzicologiei românești (1839 -1923)”, în *Muzica*, Anul XXI, Nr. 2 (82) aprilie–iunie/2010.
139. VASILE, Vasile, „Muzica religioasă în creația lui Paul Constantinescu” în *Muzica*, AnulXXVII, București, 7/2016, p.48-49.
140. ZOICAN, C., „Permanența ideii binelui”, în *Revista Teologică*, Anul XXV, 5-6/1935.

C. Surse WEB

141. ALEXANDRU, Radu, *Sfântul Constantin Brâncoveanu, ctitor și martir*, disponibil la <https://www.crestinortodox.ro/sfintii-martiri-brancoveni/sfantul-constantin-brancoveanu-ctitor-martir-125793.html>. (accesat la 5 iulie 2020).
142. *Artiști. Elena Drăgulinescu Stinghe*, disponibil la <http://www.abcmuzical.ro/artisti/elena-dragulinescu-stinghe>, (accesat la 22 decembrie 2018).
143. *Biserica Mănăstirii Argeșului. O jumătate de mileniu (1517 – 2017)*, disponibil pe <http://movio.biblicad.ro/curteadearges/en/6/istoric>, (accesat la 21 august 2019).
144. *Sf. Brâncoveni, ocrotitorii eparhiei*, disponibil pe <http://www.episcopiaslatinei.ro/sf-brancoveni/ocrotitorii-eparhiei/> (accesat la 19 decembrie 2019).
145. COLTAN, Marian, *Ion Popescu-Runcu - preotul, compozitorul și dirijorul (1901-1975)*, disponibil la <https://www.crestinortodox.ro/liturgica/cantarea/ion-popescu-runcu-preotul-compozitorul-dirijorul-97619.html>, (accesat la 1 februarie 2020).
146. COSMA, Viorel, *Muzicieni din România. Lexicon*, vol.2, Edit. Muzicală, 1999, disponibil la <http://www.ucmr.org.ro/bio-biblio.asp?CodP=14>, (accesat la 5 ianuarie 2019).
147. MINEA, Cosmin, *Aura legendară a mănăstirii Curtea de Argeș: Meșterul Manole, biserica lui Negru-Vodă, mistrețul din Valea Dracilor*, disponibil pe <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/aura-legendara-a-manastirii-curtea-de-arges-mesterul-manole-biserica-lui-negru-voda-mistretul-din-valea-dracilor>, (accesat la 10 februarie 2019).